

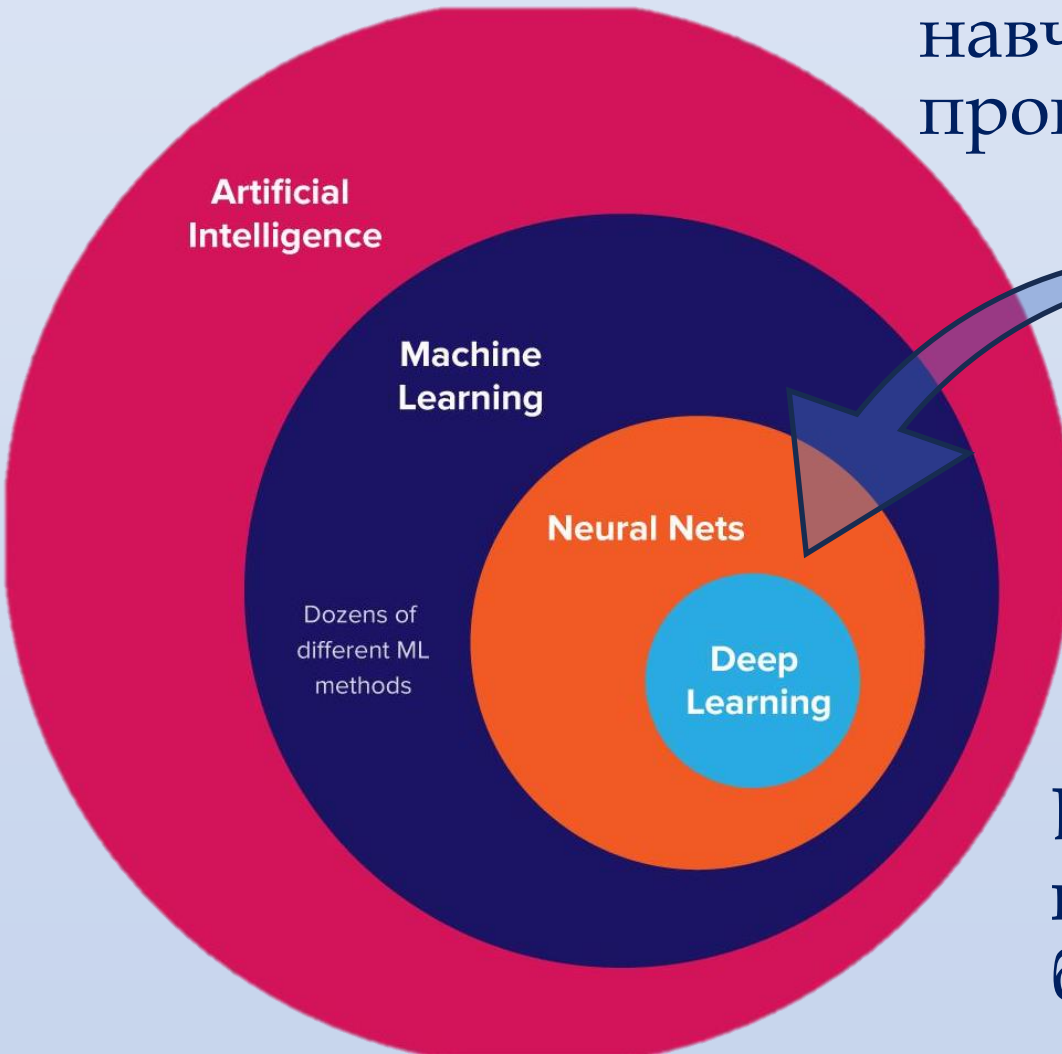
ОСНОВИ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ та ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ

Модуль 5. Глибоке навчання

Лекція 5.2. Багатошаровий персептрон

Ареал ШІ

ML – машинне навчання –
підрозділ ШІ, де системи
навчаються без явного
програмування

**NN – нейронна
мережа –**
математична модель,
що імітує роботу
людського мозку

**DL – глибоке
навчання –** навчання
багатошарових NN

Багатошаровий персептрон (MLP)

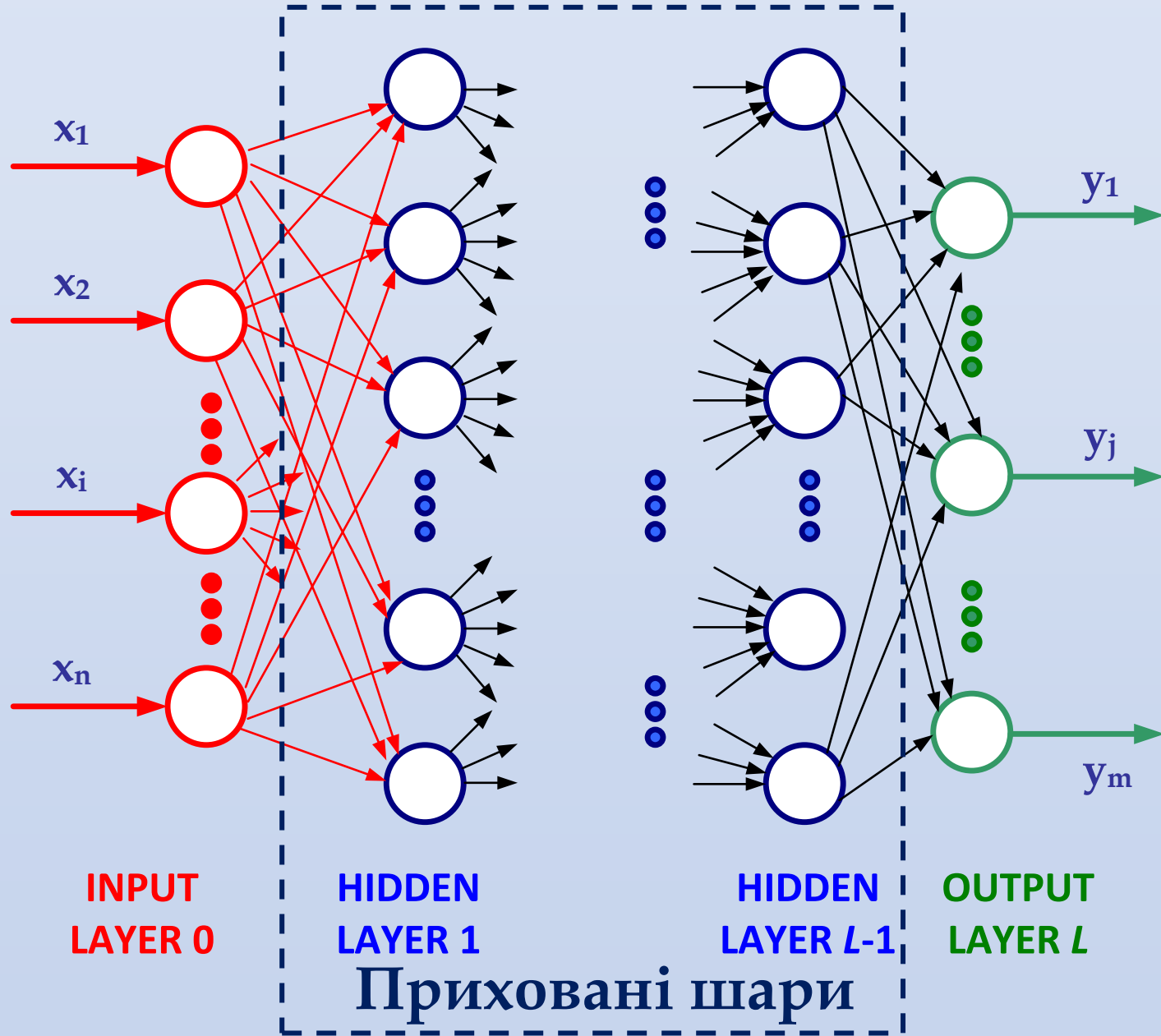
Багатошаровий персептрон (Multilayered perceptron) — повнозв'язаний клас штучної нейронної мережі із прямою передачею даних.

MLP складається щонайменше з трьох рівнів вузлів: вхідного, прихованого та вихідного. За винятком вхідних вузлів, кожен вузол є нейроном, який використовує деяку нелінійну функцію активації.

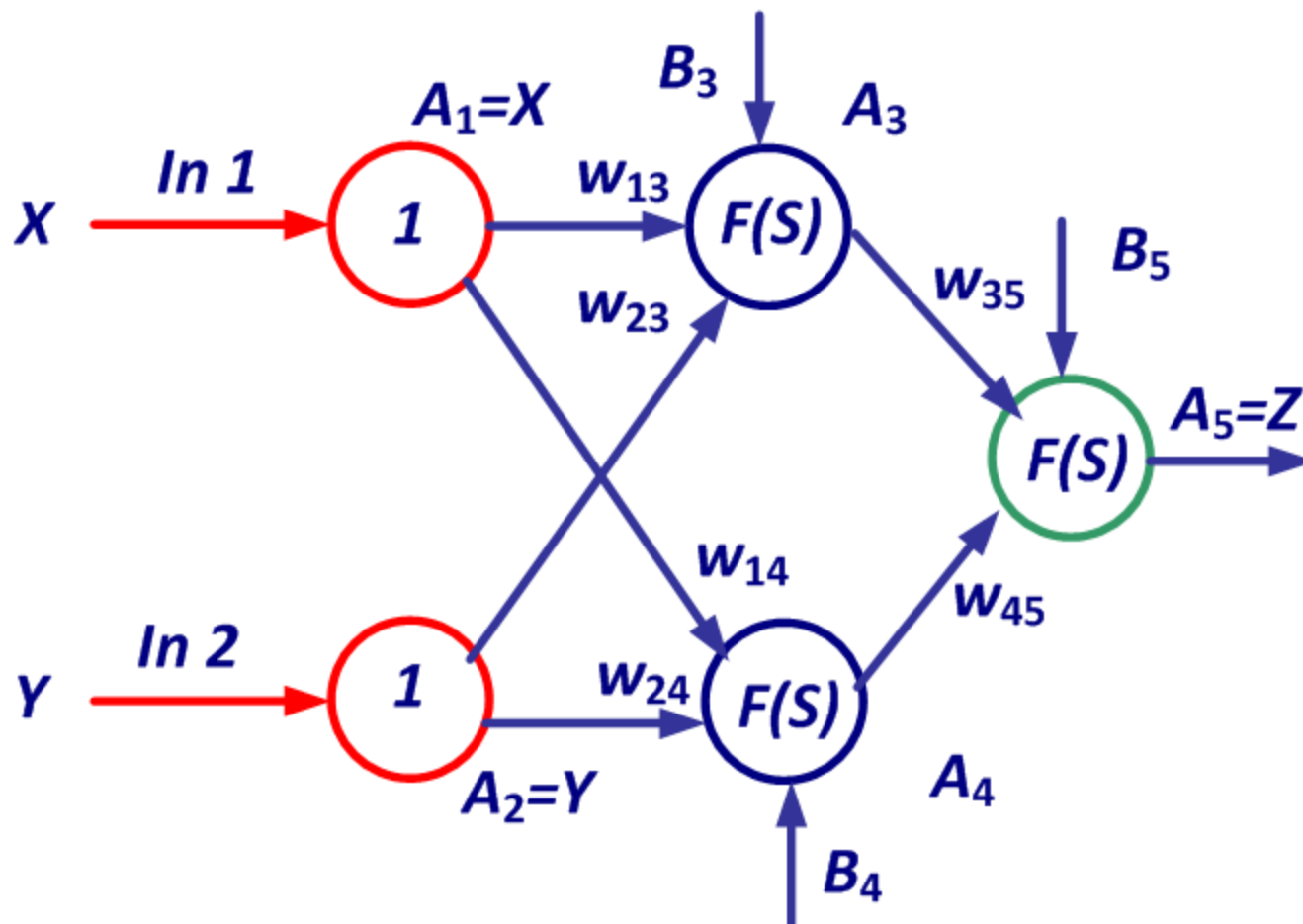
MLP використовує методику навчання з вчителем, з використанням зворотного поширення похибки для навчання.

Багатошаровість та нелінійна активація відрізняють MLP від лінійного персептрона.

Багатошаровий персептрон (MLP)

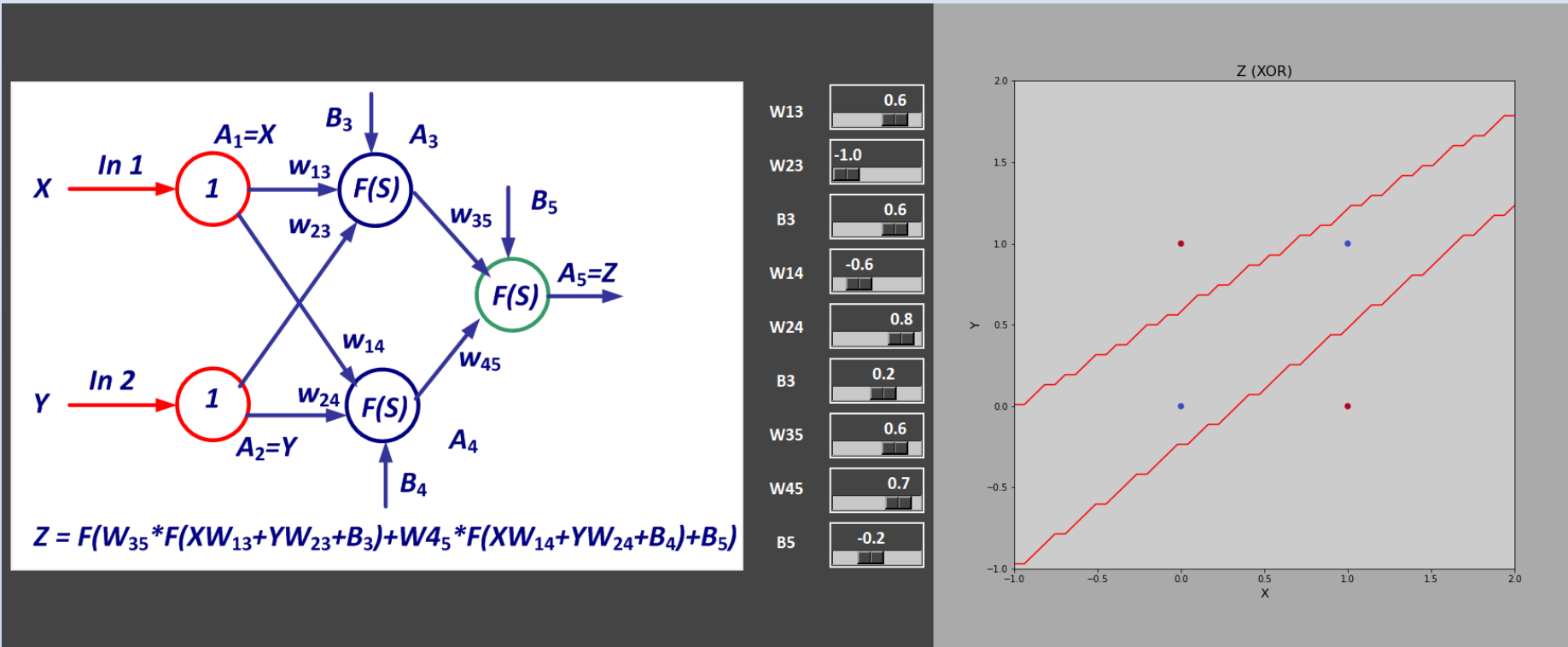
Найпростіша багат шарова NN

$$Z = F(W_{35} * F(XW_{13} + YW_{23} + B_3) + W_{45} * F(XW_{14} + YW_{24} + B_4) + B_5)$$

Найпростіша багат шарова NN

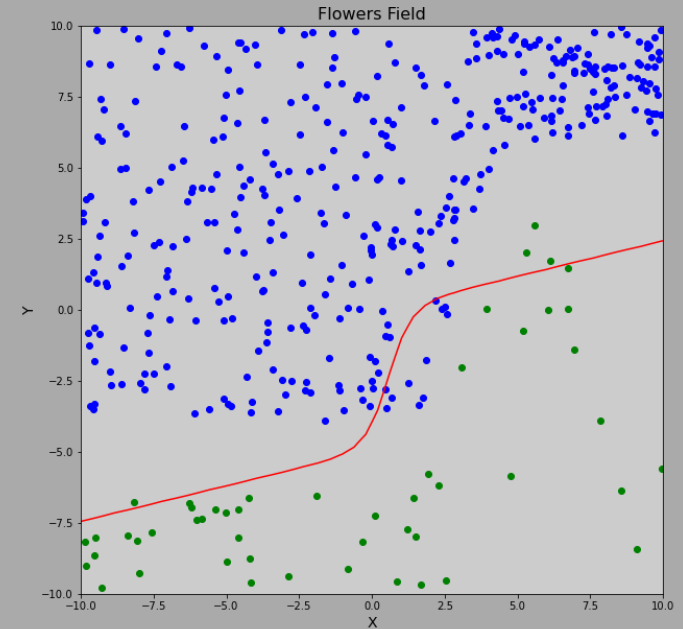
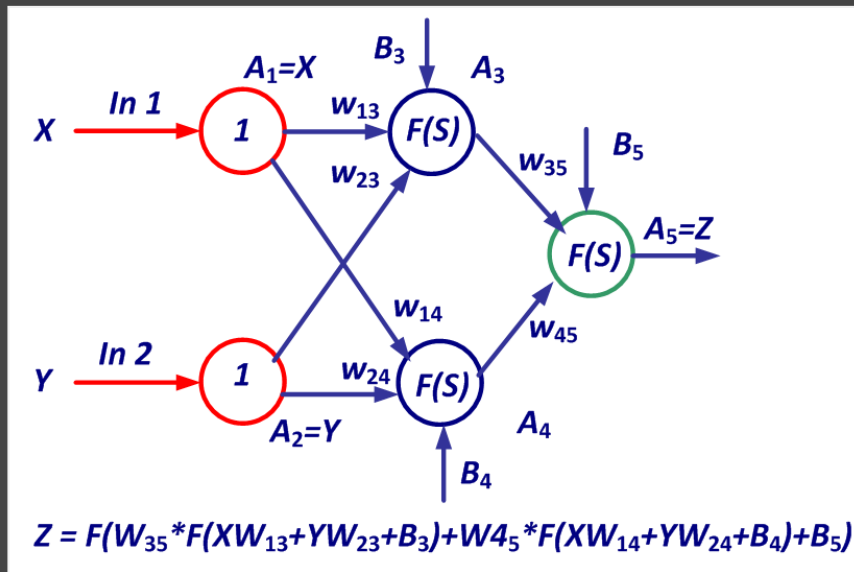
Модель логічного елементу XOR

Дивись приклад 1 до лекції (скрипт Python)

Найпростіша багат шарова NN

Бінарний класифікатор

Дивись приклад 2 до лекції (скрипт Python)

MLP. Формально

ШАРИ $q = 0, 1, \dots, Q$

ШАР із номером q :

Складається з багатьох нейронів. Позначимо кількість нейронів в шарі q дорівнює $N^{(q)}$. Вхідний шар ($q = 0$) має $N^{(0)}$ і дорівнює розміру вхідного вектору ознак.

Номер нейрону в шарі q визначимо як $i^{(q)}$.

Попередній шар складається з $N^{(q-1)}$ нейронів.

Таким чином кожен нейрон шару q має $N^{(q-1)}$ входів. Номер входу означимо як j що змінюється від 0 до $N^{(q-1)}$.

Наступний шар складається з нейронів $N^{(q+1)}$

Таким чином кожен нейрон шару q має $N^{(q+1)}$ виходів.

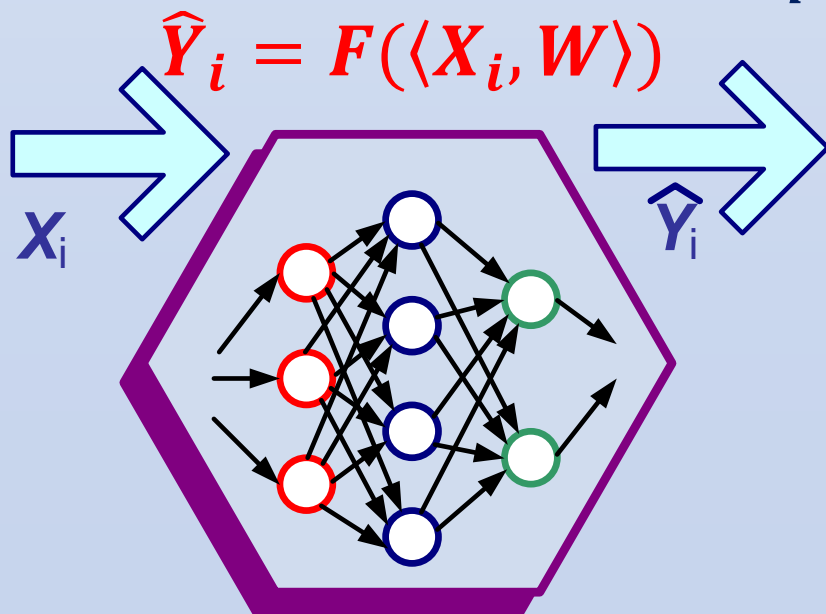
MLP. Формально

Ваги нейрону $i^{(q)}$ в шарі q означимо як
 $w_{j^{(q-1)}, i^{(q)}}, q = 1, \dots, Q, ;$

$$i^{(q)} = 0, \dots, N^{(q)}; j^{(q)-1} = 0, \dots, N^{(q-1)},$$

Тобто загальна кількість ваг

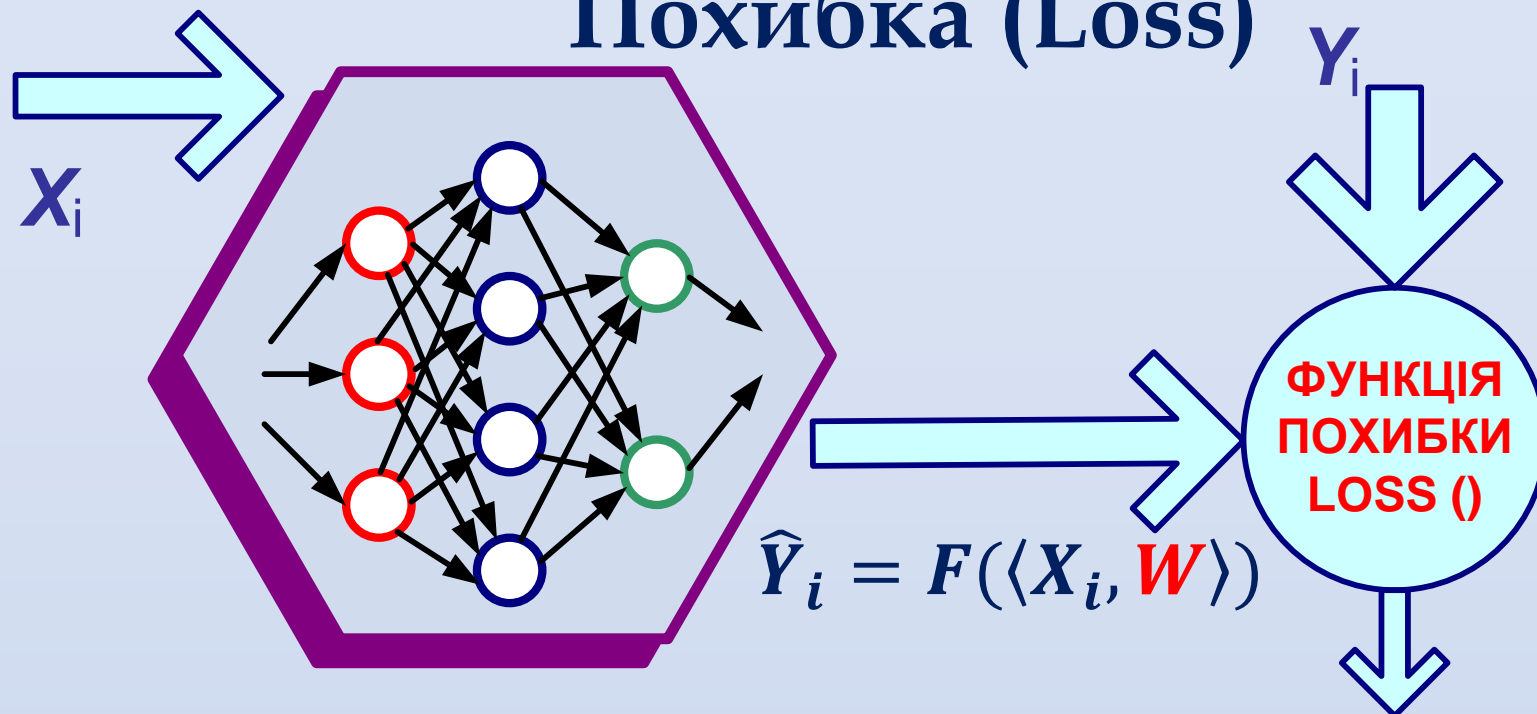
$$W \rightarrow \sum_{q=1}^Q N^{(q-1)} N^{(q)}$$

Тренувальні дані:
множина $\{X_i, Y_i\}$,

$\hat{Y}_i$ – обчислений
вихід для i -го
тренувального
зразка.

Похибка (Loss)

Y_i – мітка, очікуваний вихід для i -го зразка.
 $\hat{Y}_i$ – обчислений вихід для i -го тренувального зразка

$$L(\hat{Y}_i, Y_i) = L(F(\langle X_i, W \rangle), Y_i)$$

$L(W)$ – похибка, для заданих ознак та міток, залежність тільки від W

Завдання: знайти такі W , щоб похибка $L(W)$ була мінімальною.

Функції похибки | Losses Functions

Класифікація

- Log Loss( )
- Entropy Loss( )
- Focal Loss( )
- Expo Loss( )
- Hinge Loss( )

Регрессія

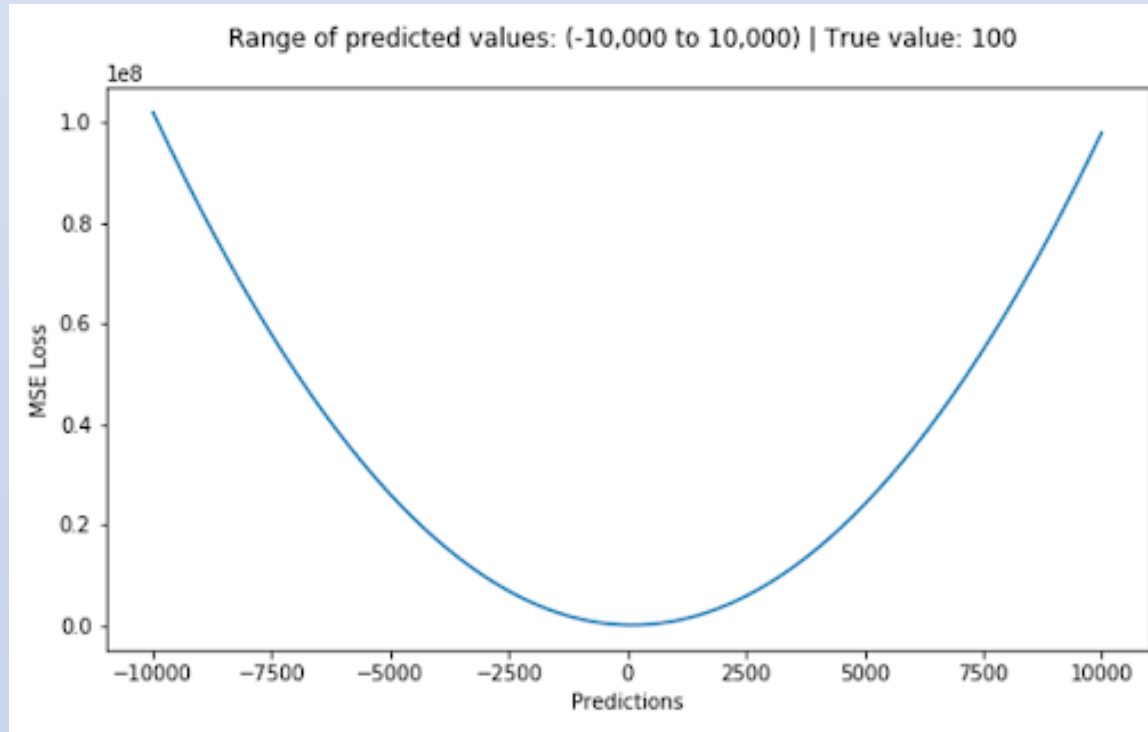
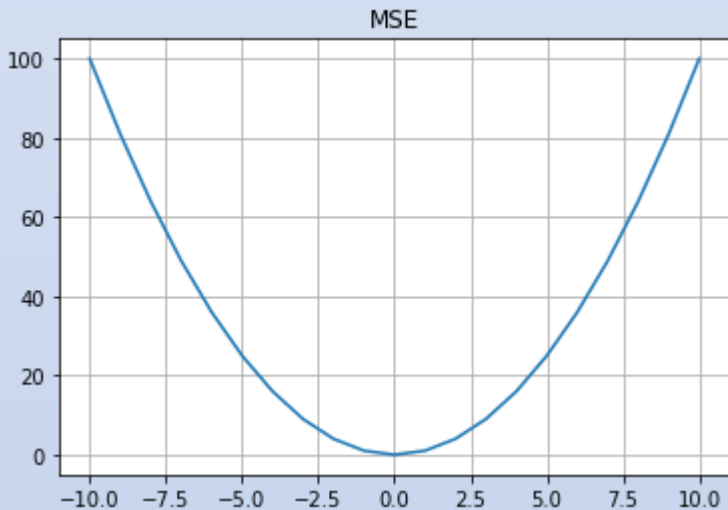
- MSE()
- MAE( )
- Huber Loss( )
- Log Loss( )
- Quantile Loss( )

Функції похибки | Losses Functions

Regression Losses

Mean Square Error (MSE)/Quadratic Loss/L2 Loss

$$MSE = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (Y_i - \widehat{Y}_i)^2$$

Функції похибки | Losses Functions

Regression Losses

Root Mean Square Error (RMSE)

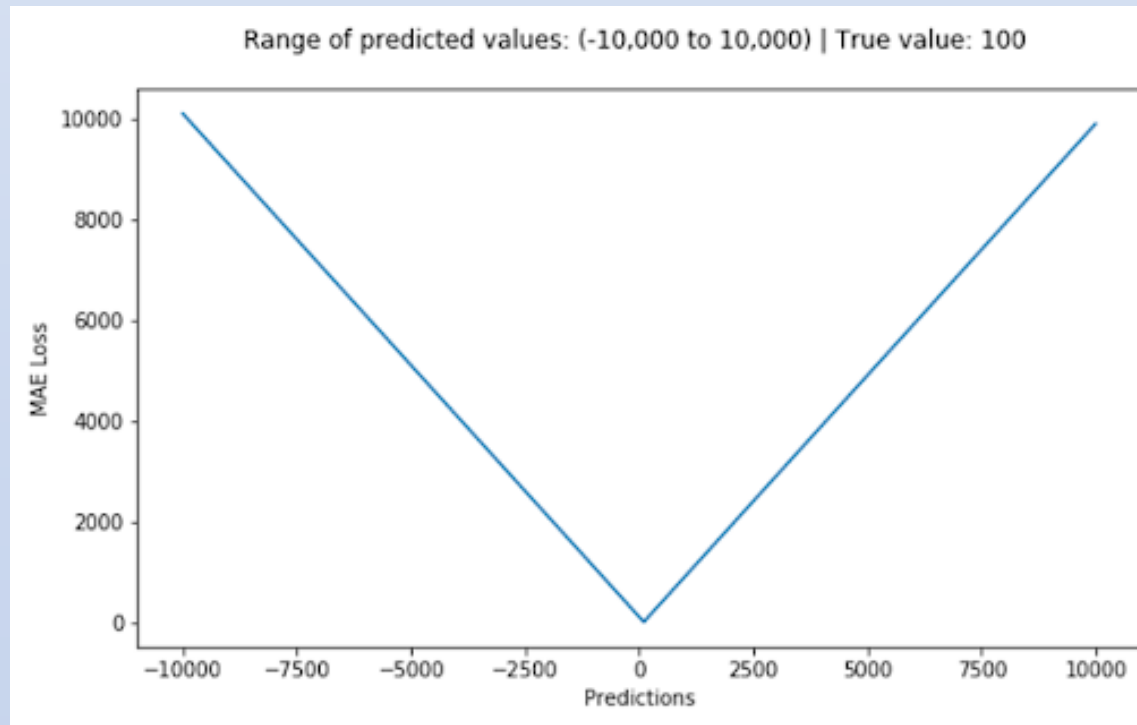
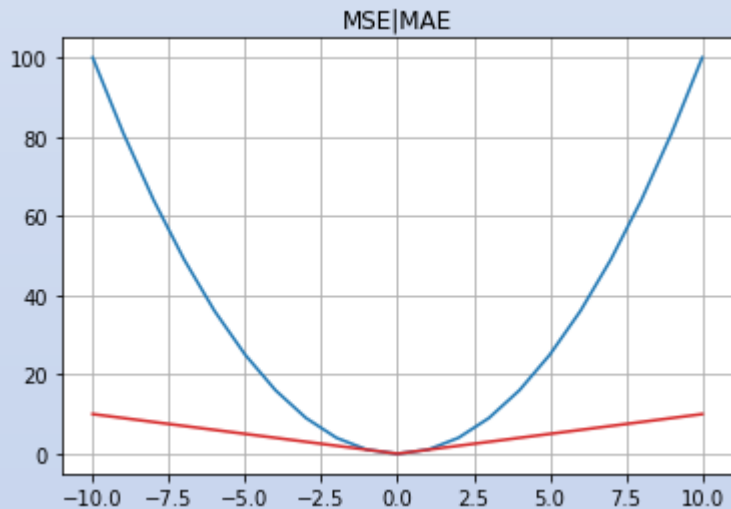
$$RMSE = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (Y_i - \widehat{Y}_i)^2}$$

Функції похибки | Losses Functions

Regression Losses

Mean Absolute Error (MAE) / L1 Loss

$$MAE = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |Y_i - \hat{Y}_i|$$

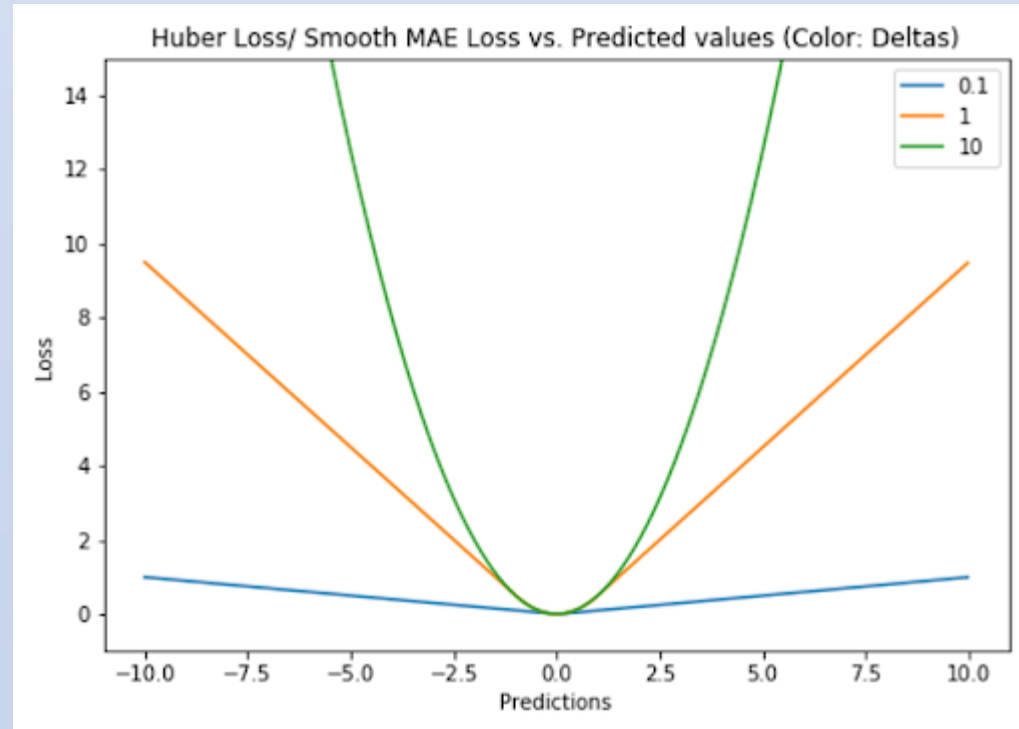
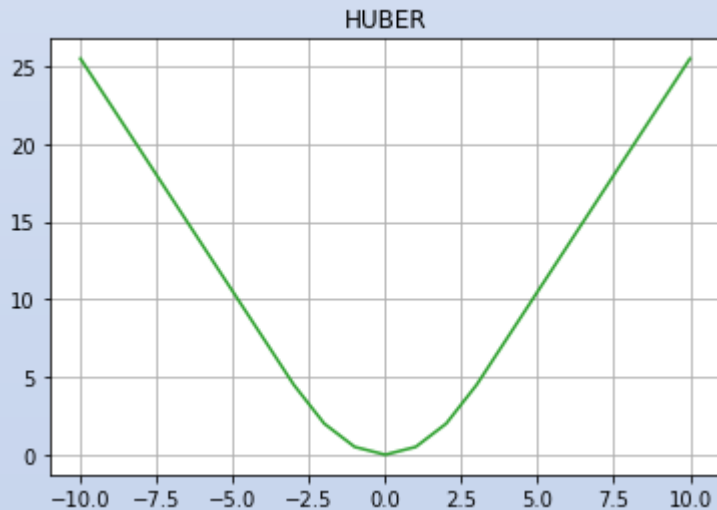

Функції похибки | Losses Functions

Huber Loss / Smooth Mean Absolute Error / Soft MAE (Комбінація L2 та L1)

$$a = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (Y_i - \widehat{Y}_i)$$

$$L_{\delta}(a) = \begin{cases} 0.5 * a^2, & |a| \leq \delta \\ \delta * (|a| - 0.5)\delta, & |a| > \delta \end{cases}$$

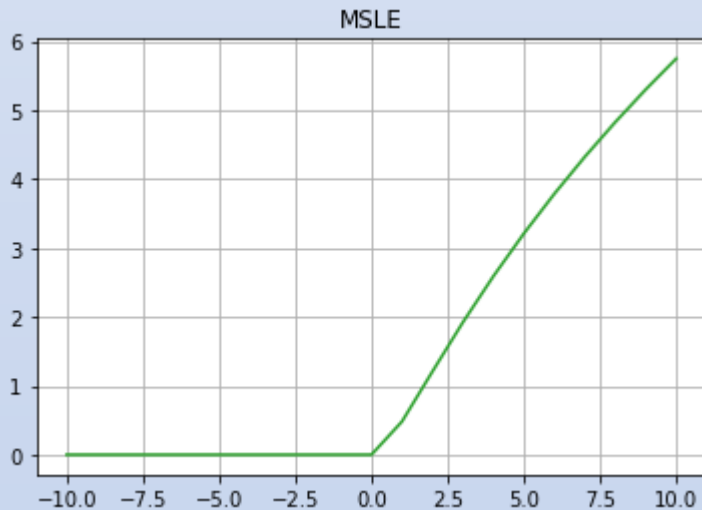

Функції похибки | Losses Functions

Classification Losses

Mean Squared Logarithmic Error (MSLE)

$$MSLE = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (\log(Y_i) - \log(\hat{Y}_i))^2$$

Функції похибки | Losses Functions

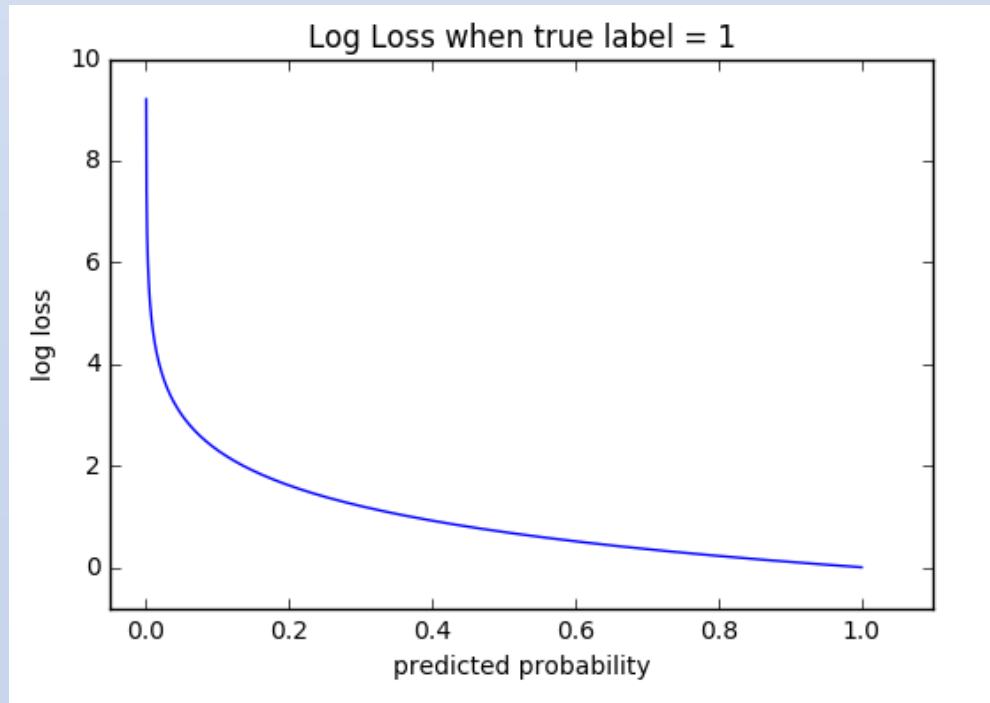
Classification Losses

Cross entropy loss (logarithmic loss, log loss, logistic loss).

Loss =

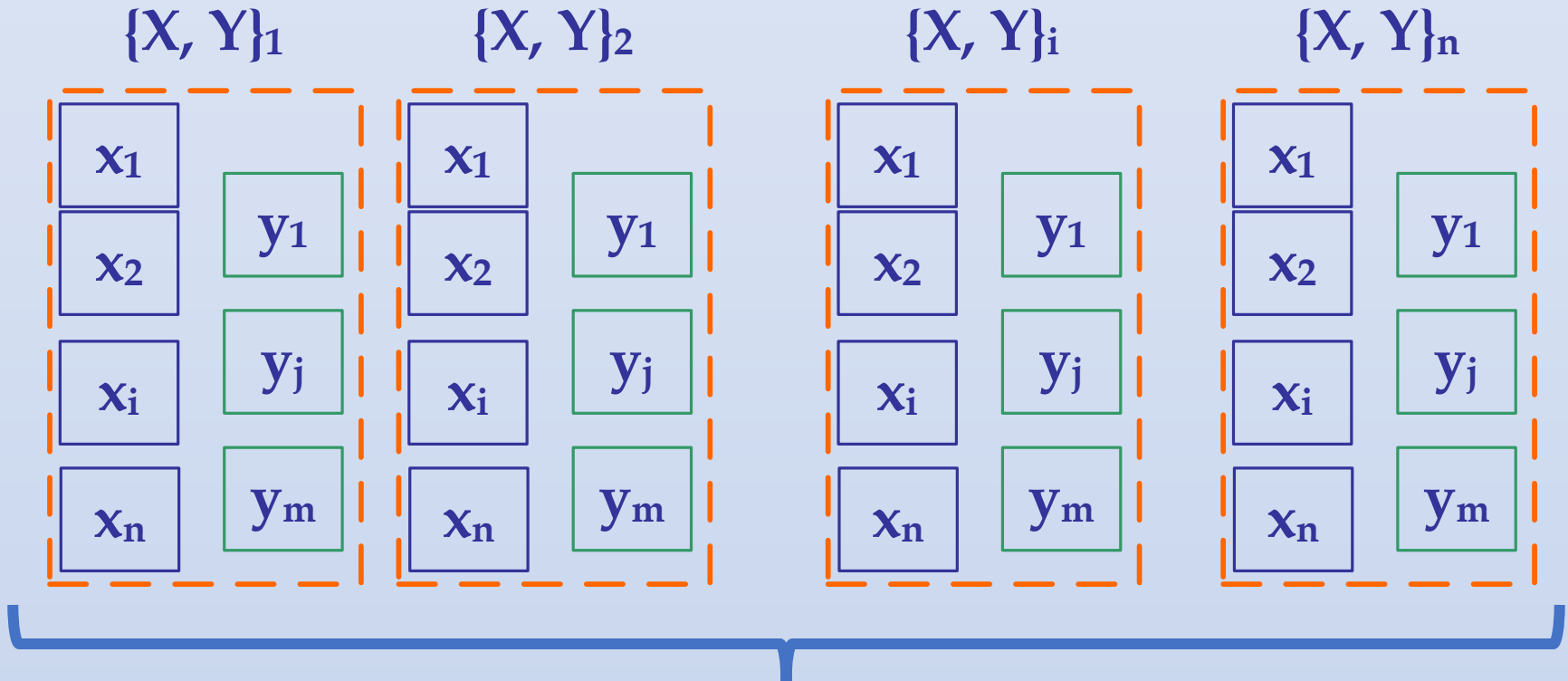
$$-\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n [Y_i \log(\hat{Y}_i) + (1 - Y_i) \log(1 - \hat{Y}_i)]^2$$

Випадок
бінарної
класифікації
Тут $\hat{Y}$ -
ймовірність
(вихід softmax())

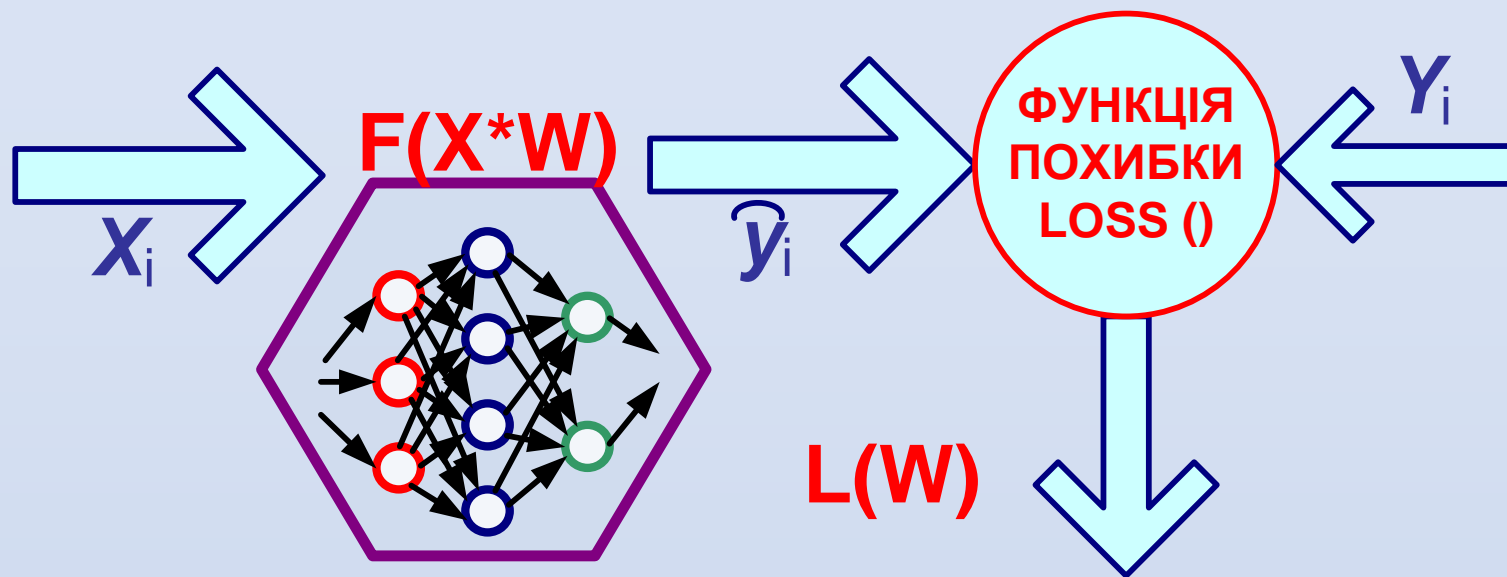
Тренувальні дані

Визначена множина $\{X_i, Y_i\}, \quad i = 1, 2, \dots, N$

Тренувальна множина екземплярів

Навчання

y_i – мітка (очікуваний вихід) для i -го екземпляру.

$\hat{y}_i$ – обчислений вихід для i -го екземпляру.

$L(W)$ – похибка, для заданих ознак та міток, як залежність від W

ЗНАЙТИ W , щоб похибка $L(W)$ була мінімальною (бажано 0).

Загальний підхід до навчання

```
W ← 0 ; b ← 0 - ініціалізація
for epoche = 1 to max_epoche:
  for all [X, Y]:
    s ← W*X+b
    a ← F(s)
     $\hat{Y}$  ← softmax(a)
    L ← cross entropy (Y,  $\hat{Y}$ )
    GrW, Grb ←  $\partial L / \partial W$  ;  $\partial L / \partial b$ 
    W ← W - lean_rate * GrW
    b ← b - lean_rate * Grb
  end for
end for
```

MLP. Позначення

ШАРИ $q = 0, 1, \dots, Q$

Кількість нейронів в шарі $q \rightarrow N^{(q)}$.

Вхідний шар ($q = 0$) має $N^{(0)}$ нейронів і дорівнює розміру вхідного вектору ознак n .

Номер нейрону в шарі $q \rightarrow i^{(q)}, i^{(q)} = 1, 2, \dots, N^{(q)}$.

ПОВНОЗВ'ЯЗНОСТЬ:

Кожен $i^{(q)}$ нейрон шару q має $N^{(q-1)}$ входів.

Кожен $i^{(q)}$ нейрон шару q має $N^{(q+1)}$ виходів.

Вихід $i^{(q)}$ нейрону $\rightarrow a_{i^{(q)}}$

Ваги нейрону $i^{(q)}$ в шарі q

$$W_{j^{(q-1)}, i^{(q)}} ,$$

$$i^{(q)} = 1, \dots, N^{(q)}; j^{(q-1)} = 1, \dots, N^{(q-1)},$$

Загальний алгоритм навчання

```
W ← 0 ; b ← 0 #ініціалізація  
for epoche = 1 to max_epoche:  
    for all [X, Y]:
```

```
        #пряме розповсюдження  
         $\hat{Y} \leftarrow F(W * X + b)$  #по всіх шарах та нейронах  
        #накопичення похибки  
         $Lsum(W) += Loss(Y, \hat{Y})$ 
```

```
    #похибка  
     $L(W) = Lsum(W) / N$   
     $L(W)$  мале ? → breack
```

```
    #зворотне розповсюдження  
     $GrW, Grb \leftarrow \partial L / \partial W ; \partial L / \partial b$   
    # градієнтна мінімізація похибки  
     $W \leftarrow W - learning\_rate * GrW$   
     $b \leftarrow b - learning\_rate * Grb$ 
```

Загальний алгоритм навчання ПРЯМЕ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ

```
# Для кожного екземпляру
for  $q = 0$ :
     $a_{j^{(0)}} = x_j$  #вихід шару 0
for  $q = 1, 2, \dots, Q$ : #попередньо для всіх шарів

    for  $i^{(q)} = 1, 2, \dots, N^{(q)}$  :
         $z_{i^{(q)}} = 0$ 
        for all  $j^{(q-1)} = 1, \dots, N^{(q-1)}$ :
             $z_{i^{(q)}} += a_{j^{(q-1)}} w_{j^{(q-1)}, i^{(q)}}$ 
         $a_{i^{(q)}} = F(z_{i^{(q)}})$ 

 $\hat{Y} = a_{i^{(Q)}}$  #вихід останнього шару - передбачення
#накопичення похибки
 $Lsum(W) += Loss(Y, \hat{Y})$ 
```

Загальний алгоритм навчання

ПОХИБКА

#Осереднюється сума похибок для кожного екземпляру датасету

$$L(W) = Lsum(W) / N$$

#Якщо похибка менше деякого визначеного значення (tolerance) обчислення завершуються

*If $L(W) \leq tolerance$:
    breck*

За правило, попереднє визначається максимальні кількість епох i , якщо для цієї епохи похибка не досягає *tolerance*, обчислення також завершуються

Загальний алгоритм навчання ЗВОРОТНЕ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ

#Для кожного $w_{j^{(q-1)},i^{(q)}}$ визначаються компоненти градієнту

$$\nabla L_{j^{(q-1)},i^{(q)}} = \frac{\partial L(W)}{\partial w_{j^{(q-1)},i^{(q)}}}$$

кожна вага змінюється

$$w_{j^{(q-1)},i^{(q)}}^{(eph+1)} = w_{j^{(q-1)},i^{(q)}}^{(eph)} - learning\_rate * \nabla L_{j^{(q-1)},i^{(q)}}$$

Оновлені значення ваг використовуються для прямого розповсюдження на наступній епосі.

Рекомендована ЛІТЕРАТУРА

Литвин В. В., Пелешак Р. М., Висоцька В. А.
Глибинне навчання : навч. посіб. – Львів : Вид-во
Львівської Політехніки, 2011. – 264 с.

Тимощук П.В., Лобур М. В. Principles of Artificial
Neural Networks and Their Applications :: Принципи
штучних нейронних мереж та їх застосування : навч.
посіб. – Львів : Вид-во Львівської Політехніки, 2011. –
292 с.

Тимощук, П.В. Штучні нейронні мережі : навч.
посіб. – Львів : Вид-во Львівської Політехніки, 2011. –
444 с.

Рекомендована ЛІТЕРАТУРА

Beyeler M. Machine Learning for OpenCV . — Packt Publishing Ltd., 2017 . — 350 p.

Sarkar D., Bali R., Sharma T. Practical Machine Learning with Python . — APress, 2018. — 530p.

Raschka S., Mirjalili V. Python Machine Learning. Machine Learning and Deep Learning with Python, scikit-learn, and TensorFlow 2 .- 3rd Edition, Packt Publishing, 2019 .- 859 p.

The END

Модуль 5. Лекція 02.